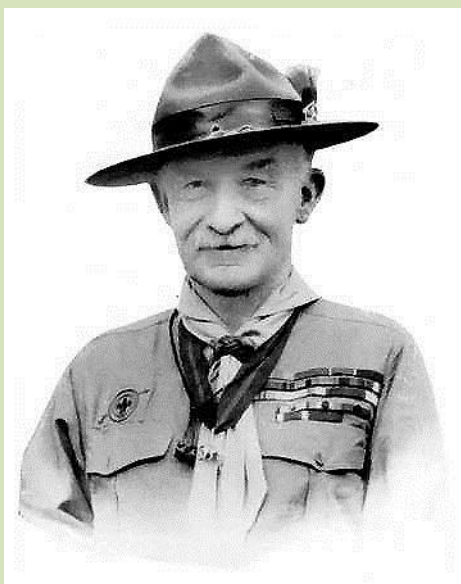

SVĚTOVÉ SKAUTSKÉ Hnutí BYLO, JE A BUDE...

Jiří Čejka – Péguy ŘSV

Robert Baden-Powell
zakladatel světového skautingu

Historik světového skautského hnutí, holandský skaut a nositel Řádu Bronzového vlka Piet J. Kroonenberg připravil v roce 1989 velmi zajímavou publikaci ***The forgotten movements*** (Zapomenutá hnutí), na kterou navázal dvoudílným dílem ***The undaunted, Keeping the Scouting Spirit alive*** (Nezlomení-nepokoření, zachování skautského ducha při životě). První díl s podtitulem ***The survival and revival of Scouting in Central and Eastern Europe*** (Přežití a obnovení skautingu ve Střední a Východní Evropě) vyšel v roce 1998 a druhý díl s podtitulem ***The survival and revival of Scouting in Eastern Europe and Southeast Asia*** (Přežití a obnovení skautingu ve Východní Evropě a Jihovýchodní Asii) v roce 2004. Jde o velmi pozoruhodné dílo. První díl je věnovaný s uznáním a obdivem těm ve Východní a Střední Evropě, kteří bez ohledu na útlak a persekuci během desítek let udrželi naživu skautského ducha a obnovili hnutí při nejbližší možné příležitosti, druhý pak s obdivem a úctou k těm na celém světě, kteří milují skauting a konají vše, aby ho udrželi živý, zachovali ho a předali budoucím generacím. Pro autora zřejmě nebylo snadné shromáždit potřebný

materiál pro sepsání tak obsáhlého díla. Zdroje informací byly nepochybně obtížně dostupné. Autor byl v mnohém pravděpodobně odkázán nejen na spolehlivé kvalitní písemné a jiné podklady, ale i na ústní sdělení pamětníků z té které skautské organizace. Jak mě už v souvislosti s vydáním prvního dílu upozornil svého času bratr ing. Karel Lešanovský – Kay ve vztahu ke kapitole o českém, slovenském a československém skautingu, nevyhnuly se „omyly“ či „chyby“ ani této kapitole. Toho si musí být každý čtenář vědom. I tak jde ovšem o velmi záslužné dílo, které rozhodně nutí k zamyšlení každého, kdo bere skauting vážně, ať již jako skaut či jen jako osoba stojící mimo skautské hnutí, kdo přemýšlí o tom, proč je skautské hnutí právě takové jaké je, proč úspěšně prošlo prvním stoletím své existence, proč neustále roste a v čem byla jeho síla, že dokázalo překonat všechny překážky všeho druhu které mu byly kladeny do cesty. Nesmíme se proto pozastavit nad tím, že autor v některých případech vyšel z nepřesných či dokonce chybných informací. Konec konců, uvědomme si, prosím, kolik chyb, omylů a nepřesností nacházíme i v textech a rozsáhlých publikacích našich českých a slovenských skautských autorů (jinak zcela jedinečných svého druhu), věnovaných pohnuté a složité historii našeho skautského hnutí a nikdo se nad tím nepozastavuje. Pro světové skautské hnutí byly zákazy a opětné obnovy národních organizací či asociací ve Střední a Východní Evropě i dalších zemích nepochybně složitým problémem, který bylo nutno vhodným způsobem řešit. Po pádu totalitních režimů ve Střední a Východní Evropě vydává WOSM v roce 1999 a 2005 užitečnou a potřebnou publikaci *The green island* (Zelený ostrov) v roce 2005 vychází také ve francouzském překladu *L'île verte*, kterou napsali zkušení skautští pracovníci Dominique Bénard a Jacqueline Collier. Jde v podstatě o rozhovor starého skauta (oldskauta) s několika mladými skauty a výměnu jejich názorů jak postupovat v zemi, kde dochází k obnově skautského hnutí. Rozhovor je zaměřen v jednotlivých kapitolách na vše, co svým způsobem může souviset s průběhem obnovy skautského hnutí v zemích, kde bylo toto hnutí totalitní mocí zakázáno. Kniha má rozsah více jak 300 stran a poskytuje zajímavou „instruktáž“ o řešení obnovy skautingu v zemích, kde byl na desítky let zakázán

a kde evidentně dokázal přežít. Obě jazykové mutace jsou dostupné na webové stránce WOSM. Škoda, že u nás jim dosud nebyla věnována pozornost. Naproti tomu lze mezi bakalářskými a magisterskými pracemi, vypracovanými na našich vysokých školách, nalézt takové, které jsou věnovány našemu skautingu popřípadě v širších světových souvislostech, některé pak se soustředily na období *Pražského jara* (1968–1970) nebo na různé formy ilegálního skautingu. Většinu těchto prací lze nalézt a získat na internetu.

K této své úvaze si dovoluji přistoupit jako pamětník. Prožil jsem zákaz Junáka nacisty v roce 1940, jeho spontánní obnovu po druhé světové válce v roce 1945, jeho postupnou likvidaci po únorovém komunistickém puči v roce 1948, krátkodobou obnovu a likvidaci v období tzv. *Pražského jara* v letech 1968–1970, a konečně obnovu v listopadu 1989. Byl jsem vždy u toho a to mi dovoluje a snad mě i trochu opravňuje k tomu, abych se nad skautským hnutím v těchto souvislostech zamyslel a pokusil se vysvětlit příčiny a důvody, které vedly nejen k likvidaci, ale také navzdory zákazů a persekucí k přežití skautingu a spontánní (zdola) obnově jeho činnosti, jakmile se k tomu vytvořily příznivé podmínky. Jde samozřejmě o můj osobní pohled a osobní názor, takže mohu k tomu jen dodat „*tak jsem to viděl a tak jsem to zažil*“.

Historie světového skautingu nám ukazuje, že nejde o jev ojedinělý, ale naopak, že k podobné situaci došlo v řadě zemí, v nichž totalitní režimy skauting potlačily a zakázaly. Současně ovšem musíme uznat, že jde ve skutečnosti o zcela mimořádný a zcela ojedinělý stav, jestliže totalitami potlačené skautské hnutí dokázalo přežít desítky let v jisté formě utajení – třeba jen ve vědomí a srdcích skautů a skautek – aby znovu při vhodné příležitosti spontánně ožilo a úspěšně dál plnilo své poslání a sloužilo lidské společnosti. Někteří skauti (např. zesnulý Ivo Pražák) považují přežití a obnovu skautingu po jeho opakovaných zákazech za svým způsobem jedinečný experiment, kterým byla prokázána mimořádná hodnota skautských idejí a smysluplnost jeho výchovného působení ve prospěch mládeže a lidstva.

■ Skauting u nás a ve světě

Počátky skautingu kladou dnes skautští historikové do roku 1907, kdy jeho zakladatel Robert Baden-Powell (B-P) uspořádal svůj experimentální tábor na ostrově Brownsea.

Světové skautské hnutí je podle Valloryho (2007, 2012) reprezentováno dvěma světovými organizacemi WOSM, jehož členy jsou skauti a skautky, a WAGGGS, které je určeno pouze skautkám. Přijetí národních organizací (asociací) podléhá určitým regulím. Vhodně uvedené dvě světové organizace svým způsobem doplňuje oldskautská organizace ISGF. Naše organizace Junák-Český skaut, která jako Svaz junáků-skautů Republiky Československé (později Svaz junáků-skautů a skautek Republiky Československé) byla uznána jako jeden ze zakládajících členů WOSM a WAGGGS. V současné době jsou naši skauti a skautky členy obou těchto organizací a naši oldskauti a oldskautky pak členy ISGF. Návrh na vystoupení z WAGGGS sněm Junáka, který se konal v roce 2014, neschválil. Kromě Junáka působí v České republice ještě několik dalších skautských organizací, hlásících se k B-P. Skauting je definován jako dobrovolné a demokratické výchovné hnutí pro mladé lidi, které působí ve spolupráci a s podporou dospělých skautů a skautek. Ideové základy skautského hnutí položil B-P ve skautském zákonu, skautském slibu a skautské metodě, které ve své podstatě vycházejí z Mojžíšova desatera, i když někteří skautští badatelé nevyklučují i vliv dalších světových náboženství. Na 26. světové skautské konferenci WOSM konané v Montrealu v roce 1977 byly skautské ideje B-P formulovány jako „tři základní principy“:

(1) Povinnost – služba Bohu, (2) Povinnost – služba ostatním, bližním, (3) Povinnost k sobě

V této formě jsou platné dodnes. Ideová podstata WAGGGS vychází rovněž z B-P a je svým způsobem blízká WOSM. Vedle těchto dvou největších světových skautských organizací působí ještě celá řada menších skautských organizací, z nich mnohé se rovněž hlásí k B-P. Podrobné srovnání a zhodnocení těchto organizací provedl Vallory (2007, 2012).

■ Skauting a jeho odpůrci – skauting pluje proti proudu

Skauting působí jako národní organizace (asociace) a vychovává mládež v duchu vlastenectví, lásky k bližnímu a k přírodě, světového bratrství a „zlatého pravidla chování“. Nepřekvapí proto, že v současné době je aktivní ve více jako dvou stech zemí a teritoriích a sdružuje několik desítek milionů skautů a skautek. A samozřejmě nemůže také překvapit, že demokratický princip světového bratrství vždy byl a dodnes je trnem v oku všem totalitním režimům – diktaturám na celém světě. Skautské hnutí mělo a má dodnes řadu odpůrců, jakkoliv prokázalo svou aktivní výchovnou činností mezi mládeží oprávněnost a smysl své existence, čehož dokladem je i ona skutečnost, že toto hnutí existuje a úspěšně působí již déle jak sto let, aniž by jeho ideová podstata ztratila svůj význam, svou hodnotu, zastarala a projevila se jako nežádoucí a výchově mládeže škodlivá, jak ji negativně hodnotil Poledňák (1953), nebo jak o ní hovořili i u nás někteří zaujatí znalci a paradoxně dokonce někteří bývalí skauti a skautky, kteří usilovali buď o zákaz skautingu, na tomto trendu se aktivně podíleli, nebo aspoň o jeho ideovou „materializaci“. Smutným dokladem toho je značný počet článků proti skautingu při likvidaci (sebelikvidaci?) Junáka v době končícího Pražského jara (1969–1970), uveřejněných v našich sdělovacích prostředcích a dobové literatuře. Fanatismus autorů takových textů, sebejistota a přesvědčení o jejich „pravdě“ a neomylnosti dodnes čtenáře musí děsit. Bohužel, někteří skauti a skautky jim k tomu svým způsobem nahrávali, jak je pečlivě doloženo (Lešanovský 2003, 2009). Ve svém dlouhém působení ve skautském hnutí se setkávám s věřícími skauty a skautkami, se skauty a skautkami – bezvěrci, se skauty a skautkami – ateisty a se skauty a skautkami – militantními ateisty. Marně pátrám po odpovědi, mohou-li někteří z těchto uvedených kategorií být skutečně členy skautského hnutí a není-li jejich postoj ve skutečnosti v rozporu se třemi základními principy skautingu. Když jsem pak v některých výjimečných případech zaregistroval u některých skautů a skautek až osobně téměř nepřátelský vztah, pochopil jsem, že ne každý, kdo se považuje a prohlašuje za skauta či skautku, jím či jí je ve skutečnosti. To je problém otevřenosti skautského hnutí všem nejen ve vazbě na politické přesvědčení, ale

i ideové, která obě mohou být v rozporu s idejemi skautskými. Obávám se, že tento problém skautské hnutí nebylo nikdy nikde schopno smysluplně a čestně řešit a vyřešit. Není pochyb o tom, že skauting je po celou dobu své existence svými odpůrci (nejen totalitními) brán jako hnutí, které pluje proti proudu.

■ Skauting je „řehole“, sloužící lidstvu: „povinnost – odpovědnost – kázeň“

Již z uvedeného je patrné, že skauting a skautské hnutí vždy pluly a i dnes plují proti proudu. Tím se díky svým ideovým zásadám samozřejmě nutně dostávají do rozporu s mnoha obecně přijatými „módními“ způsoby života společnosti. Možná proto již svého času Rudolf Plajner hovořil o tom, že „skauting je řehole“. Mnozí si ovšem tuto skutečnost zjednodušují a pod pojmem „skauting či skautské hnutí“ si představují různé „volnočasové“ aktivity mládeže bez hlubšího ideového výchovného podkladu, aktivity, které může provádět kdokoli a kdekoli. Jsme v současné době svědky toho, že takto fungují i některé skautské oddíly, aniž si to uvědomují jejich vůdcové a tím méně pak jejich členové. A to bez ohledu na to, že mnozí z takto působících skautských vůdců mají formálně vysokou odbornou skautskou kvalifikaci. Přizpůsobení se různým společenským trendům současné konzumní společnosti se všemi jejími negativními dopady na výchovu mládeže v podstatě usnadňuje a zjednodušuje činnost takových „pseudovůdců“, kteří mohou dokonce být považováni za mimořádně velmi úspěšné, ačkoliv skutečná podstata takovým posuzovatelům a samotné mládeži uniká. Ta si totiž pod pojmem skauting dnes může představit k vlastní škodě kdeco? Pořádá se značný počet různých skautských kurzů a lesních škol. Je mnoho instruktorů v nich působících. Snad můžeme věřit tomu, že ve svém působení naplňují ideovou podstatu skautingu, jak si ji představovali a jak ji požadovali B-P stejně jako náš Antonín Benjamin Svojsík. I když z úst mnohých občas zaznívají pochybnosti. Ono všechno může být trochu jinak. Počet našich středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných občanů roste, jejich formální kvalifikace rovněž. Spolu s tím však rostou pochybnosti nejen

o jejich skutečných znalostech, ale také o schopnostech příslušných pedagogických sborů. Vizitkou každého skautského vůdce je jeho život a působení v souladu se skautskou zásadou *povinnost – odpovědnost – kázeň*. Kéž by si této zásady byli současní skautští vůdcové vědomi a řídili se jí. Vždyť přece právě na schopnostech a znalostech skautských vůdců – vůdců oddílů, rojů a smeček závisí úspěšné výchovné působení skautského hnutí ve prospěch mladé generace. Skautští vůdcové mají „v rukou“ vzácný poklad – mládež a její výchovu a přejímají tak velkou odpovědnost za přípravu příštích generací, které nastoupí po nás. Je třeba ocenit skautské vůdce, kteří v inkriminované době organizovali činnost našich skautských oddílů v zahraničí, jejichž členy byly děti českých a slovenských emigrantů a exulantů (Cihlář 2004).

■ Skauting – nebezpečí pro totalitní režimy

Shrneme-li skautské ideje, jak jsem se pokusil je zde stručně naznačit a vyjádřit, a promítneme-li si jejich působení v lidské společnosti, pak je zcela zřejmé a patrné, že ideje skautingu a jeho výchovný cíl a poslání jsou nebezpečím pro každý totalitní režim. Toto „nebezpečí“ brzy pochopil ve fašistické Itálii Benito Mussolini stejně jako Adolf Hitler v nacistickém Německu a skauting v těchto zemích zakázali. Není třeba pochybovat o tom, že to mělo neblahý dopad také na tamější skautské činovníky. Ale ještě dříve než došlo k zákazu skautského hnutí v Itálii a Německu, upozornila na ideové nebezpečí skautingu v Sovětském Svazu Leninova manželka Naděžda Konstantinovna Krupská. V brožuře „Ruský komunistický svaz mládeže a skauting“ zásadně odmítla chápat skauting jako formu, do níž lze vlít nový, to je třídní a komunistický obsah. Avšak dodala, že praxe skautingu přináší ty metody, které je třeba široce používat při výchově mládeže. Doporučila již tehdy „vykrádání“ skautského programu, což jsme měli možnost vícekrát pozorovat v letech 1948–1989. Je třeba připomenout, že již za první republiky u nás působila řada levicových až politicky orientovaných „skautských“ organizací. V letech 1938–1939 po mnichovské kapitulaci se několik apolitických skautských organizací v čele

se Svojsíkovým Svazem pod určitým nátlakem slučuje v jednotnou organizaci Junák. Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava je nacistickým dekretem z 28. října 1940 činnost Junáka zakázána, dokonce dříve než byl v roce 1941 zakázán Sokol. Řada skautských oddílů pokračovala v činnosti pod různými „hlavičkami“, jako byl např. Klub českých turistů. V Anglii byla činnost Junáka obnovena v roce 1941, roverské a jiné oddíly a družiny úspěšně působily u našich zahraničních západních vojenských útvarů. Naši starší skauti a skautky a oldskauti a oldskautky, věrni prvnímu bodu svého skautského slibu „*milovati vlast svou, republiku Československou, a sloužiti je věrně v každé době*“ se rovněž podíleli na odbojové činnosti proti nacismu. Mnozí skončili v německých koncentračních táborech, někteří byli popraveni. Svědectvím o tom je skautská mohyla na Ivančenkě (Radkovičová – Tiki, 2011).

■ Junák po druhé světové válce v období předstírané demokracie

Rok 1945 ukončil utrpení národů v Evropě a přinesl jí zdánlivou svobodu. Velmocenské rozdělení Evropy do sfér vlivu způsobilo, že Československá republika se ocitla ve sféře sovětské a stala se tak jedním z řady satelitů Sovětského svazu. To postupně přinášelo postupnou ztrátu demokracie a mělo řadu negativních a doslova tragických důsledků pro život a osudy našich občanů. Dotklo se to také mládeže. Sovětský svaz zasahoval prakticky do všeho dění politického, ekonomického i do osobního života našich občanů. K bleskové poválečné obnově Junáka došlo zcela spontánně zdola, ač, jak se občas později připomínalo, obava z očekávané a postupující levicové socializující orientace Československa vedla vedení Junáka k úvaze vůbec činnost po válce neobnovovat. Skauti a skautky ovšem rozhodli jinak, i když jejich nadšení nemělo dlouhého trvání. Komunisté jako nejsilnější politická strana chtěli mít všechno „pod palcem“ a tak požadovali vytvoření jednotných odborů, jednotné tělovýchovy a sportu a jednotného hnutí mládeže. Junák se stal kolektivním členem Svazu české mládeže. Možná by jeho obnova nebyla vůbec povolena, pokud by s tímto kolektivním členstvím v SČM nesouhlasil. Demokracie byla v Česko-

slovensku ohrožena, KSČ postupně získávala pozice všude, kde to potřebovala. Ohrožení republiky v těchto souvislostech signalizovaly četné události na mnoha místech republiky. V Junáku působil silně levicový skauting. Jeho stoupenci v Praze vydávali „Plameny“. Jejich vydávání ústředí Junáka zakázalo. Levicově orientovaní skauti přicházejí se svým *Junáckým manifestem*, prosazujícím socialistický materialistický skauting. Odpovědí na něj je ivančický *Skautský manifest*, stojící pevně na idejích skautingu B-P. I za těchto složitých zbytků demokracie ohrožujících okolností se skauti v Junáku rozhodli, že na zlínském sněmu, který se měl konat na konci února 1948, zruší své kolektivní členství v SČM a obnoví svou nezávislost. Do toho přišel únorový komunistický puč, byl mimo jiné ze skautů-komunistů a levicově orientovaných skautů ustaven akční výbor Junáka a konání zlínského sněmu bylo zakázáno. Postupná likvidace Junáka nastala. K ní v roce 1948 přispěla i srpnová konference zástupců mládežnických organizací ze satelitních vazalů SSSR, která se konala v Budapešti a která vyslovila nekompromisní boj proti skautingu jako zdroji velkého nebezpečí pro poválečný levicový vývoj ve střední a východní Evropě, řízený z SSSR. Tím byl osud Junáka zpečetěn. 24. dubna 1949 byla založena pionýrská organizace. Zbytky Junáka „živořily“ ještě nějaký čas, aby jejich činnost byla počátkem padesátých let úředně ukončena.

■ Skauting v poúnorové ilegalitě – nástup totality

Někteří skauti a některé skautky však svou činnost neukončili a další působení řešili po svém navzdory nebezpečí persekuce nebo dokonce vězení. Řada z nich, věrna prvnímu bodu svého slibu, se podílela na organizování odporu a odboje proti komunistům. Myslím, že svou roli v tom sehrál tehdy převládající názor, že komunistický režim dlouho nevydrží. Postupně se ukázalo, že tento názor byl zcela mylný. Nicméně kromě ilegálně pracujících skautských oddílů vznikla řada protistátních skupin, tvořených skauty a dalšími občany, které organizovaly různé protistátní letákové i jiné akce, převody přes hranice, dokonce i akce ozbrojeného charakteru. Komunistická bezpečnost

však skautské pracovníky sledovala již od konce druhé světové války, často dokázala do protistátních skupin proniknout prostřednictvím svých konfidentů a dokonce některé skupiny sama ustavila a jejich činnost pak řídila. Podrobnosti o poměrně rozsáhlém skautském protikomunistickém odporu a odboji jsou zveřejňovány teprve po listopadu 1989. Údaje o skautech-muklech (slangové označení vězňů komunistických vězeních – muž určený k likvidaci), jejich odporu a odboji proti komunistické moci v Československu i jejich věznění zpracoval Lešanovský – Kay (2000). Řada skautů a skautek byla za tuto svou činnost vyznamenána prezidenty republiky a oceněna i ministrem obrany za účast v odboji a odporu proti komunismu. Jejich počet dosud není uzavřen, protože vyřizování žádostí nebylo ještě ukončeno. O činnosti ilegálních skautských oddílů píše Jiří Zachariáš – Pedro v připravované knize s pracovním názvem *Lilie pod klopou, lilie za mřížemi*. Některé kapitoly z této knihy jsou dostupné na internetu na webové stránce Svazu skautů a skautek České republiky. Mnohá z ilegálního působení skautů a skautek nezůstala utajena, byla StB odhalena a tito skautští vůdcové a vůdkyně skončili jako třídní nepřátelé a škůdci režimu ve vězení. Odstrašujícím příkladem pro veřejnost mělo působit konání několika procesů u státního soudu s klatovskými skauty a s významnými činovníky Junáka, kteří byli odsouzeni k vysokým trestům vězení a skončili většinou v uranových dolech. Je až otřesné a děsivé číst v tehdejších novinách odsuzující názory svazáků a jim podobných, názory, jimiž nejen hanobili souzené a odsouzené skauty, ale současně ostře vystupovali proti skautingu jako produktu buržoazní společnosti a jeho idejím. Smutné bylo, že se mezi nimi našlo i několik bývalých skautů.

■ Skauting v kriminále a na komandech

Byla zveřejněna řada vzpomínek skautů-muklů totalitního režimu na svůj pobyt ve věznicích a na různých pracovních komandech. Je pozoruhodné, že skauti vždy a všude o sobě věděli a pomáhali si navzájem, jak to jen šlo. Napsal mi dnes již zesnulý můj spoluvězeň z libkovického komanda litoměřické [borské (?)] věznice kněz Páter Franti-

šek Daniel Merth, který prožil nějaký čas také v jáchymovském lágru, že tam mezi vězni bylo mnoho „bonzáků“ a že jediné spolehnutí bylo na skauty. Osudy skautské družiny *Teplička*, pro kterou byl Pater Merth na jáchymovském lágru duchovním rádcem, líčí drobná brožura *Družina Teplička*, kterou sepsal a vydal v roce 1992 Jirka Pokorný – Ježek. Své putování po českých kriminálech a lágrech popisuje další můj libkovický spoluvězeň, skaut-mukl Jožka Jelínek – Baghýra v brožurce *Dic mihi aliquid cervule*, vydané v roce 2001. Baghýra emigroval v šedesátých letech 20. století, pracoval mimo jiné v Československém dokumentačním středisku nezávislé literatury v Scheinfeldu a dnes žije v Erlangen. I na zmíněném libkovickém komandě jsme my skauti o sobě věděli a v rámci možností udržovali kontakty, což bylo ztíženo tím, že jsme byli rozptýleni v různých směnách. Každá směna fárala na šachtě v jinou dobu, takže naše schůzky byly značně nepravidelné. Tam, kde bylo více skautů-muklů pohromadě, mohl dokonce probíhat skautský výcvik, přijímali se noví členové, kteří pak složili nováčkovskou zkoušku a skautský slib. Družiny vyvíjely skautský program, jak o tom svědčí publikované vzpomínky několika z nich. Tak tomu bylo na lágrech Jáchymovska i třeba v leopoldovské věznici. Jeden leopoldovský skaut-mukl vzpomíná, že skautská činnost jejich družiny měla dokonce tak vysokou úroveň, že tím připomínala skautskou lesní školu. Základy Skautského oddílu Vena Fanderlika a jeho znak byly položeny jednou muklovskou skautskou družinou na jáchymovském lágru, jejímiž členy byli také zesnulí František Falerski – Bonny a Pavel Holý – Katug. Dokumentační skupina Skautského oddílu Vena Fanderlika prostudovala příslušné archivní materiály o sledování skautů a skautek komunistickou bezpečností a později StB od konce druhé světové války v roce 1945 včetně padesátých let a publikovala je spolu se sdružením ČIN v pěti sbornících.

■ Krátká a smutná epizoda existence Junáka v letech 1968–1970

Období krátkodobé obnovy Junáka v době tzv. „Pražského jara“ bylo velmi pečlivě popsáno a dokumentačně doloženo bratrem Lešanovským – Kayem v jeho spisu *Stručné dějiny českého skautingu v období*

1968–1970 (2003) a na CD *Komunismus a skauti-komunisté* (2009). Vydání textové části tohoto CD tiskem se připravuje. Obnova Junáka v roce 1968 proběhla téměř bleskově a již v tomtéž roce se konala řada táborů. Do obnovy se zapojilo údajně asi 14 tisíc starších skautů a činovníků. Ti podle časopisu *Tribuna* museli být od zákazu skautingu po roce 1948 u nás placeni západními rozvědkami, protože jinak by těch dvacet let zákazu nemohli přežít a být okamžitě připraveni *sloužit skautskému hnutí*. Ačkoliv oficiální název našeho státu byl Československá socialistická republika, přesto nové znění slibu, ve kterém se slibovalo socialistické republice, mnohé překvapilo. A nezůstalo jen u toho. Počínaje ústředím až po nižší složky byly ustaveny stranické skupiny, jejichž prostřednictvím se KSČ, opírajíc se o ústavu ČSSR, starala, kontrolovala a řídila veškerou činnost Junáka, což se výrazně projevilo při jeho sebelikvidaci v roce 1970. Po pravdě řečeno, tam *dole*, v oddílech vše probíhalo *postaru*, pokynům a instrukcím *shora* nebyla věnována pozornost. Soudím tak z vlastních zkušeností. Nera- di jsme si ovšem připouštěli, že vlastně od prvních okamžiků obnovy Junáka se zase začala připravovat jeho likvidace a ukončení jeho činnosti. I v roce 1970 ještě normálně oddíly fungovaly a také skautské letní tábory proběhly bez problémů, i když nám už bylo všem jasné, že končíme a závěry našeho tábora byly smutné a neobešly se bez slz. Myslím, že mnohé pokyny, instrukce a jiné materiály, které distribu- valo ústředí prostřednictvím nižších složek, ve skutečnosti skončily u vedení středisek, kde se filtrovaly a do oddílů se dostalo jen to, co mělo smysl a co nijak nenarušovalo stále ještě „postaru“ probíhající skautskou činnost. Ale po táborech už bylo všechno úplně jinak. V tom všem tehdejší dení se projevovalo schizofrenní myšlení a ko- nání skautů-komunistů, kteří se podřizovali stranickým příkazům a úkolům v souladu s propagovanou zásadou *lépe je mýliti se se stra- nou než míti pravdu proti straně*. Paradoxně v Junáku vedle skautů- komunistů i ve vysokých funkcích působili skauti-muklové. S tímto problémem se Junák nedokázal vyrovnat ani po 17. listopadu 1989 při své třetí a definitivní obnově. Představuje břímě, které dodnes Junák sebou vleče. Závěr tzv. obnovy Junáka v době Pražského jara byl pros- tý, došlo v podstatě k sebelikvidaci Junáka, což lze považovat za spíše

ostudný konec jedné krátké etapy jeho existence. Pokus naroubovat skauting na socialistickou totalitní společnost zcela a naprosto selhal. Potvrdilo se a jednoznačně prokázalo, že takový záměr není reálný. Navíc se v období likvidace Junáka snížili někteří činovníci k nedůstojným a ostudným prohlášením, kterými degradovali nejen sami sebe, ale samozřejmě také skautské hnutí. Paradoxem je, že nešlo jen o skauty-komunisty, ale i o skauty a skautky, kteří byli levicově orientováni a totalitní socialismus představoval pro ně světlou budoucnost a naději i po tragických padesátých letech 20. století. Je smutné, že v těchto a podobných krizových souvislostech naše skautské hnutí ve své historii několikrát selhalo. Anonymně tehdy proti tomuto postupu vystoupili v prohlášení Syrix Ivan Makásek – Hiawatha, Jiří Zachariáš – Pedro a Miroslav Kopt – Orel. V podrobnostech zde odkazují na výše uvedené texty Karla Lešanovského – Kaye. Tato situace podmínila po listopadu 1989 vznik několika dalších vůči Junáku kriticky vystupujících skautských organizací. Těžko se to přiznává, ale polistopadová politická i jiná – odlišná „ideově filozofická“ orientace a uplatňovaná nová „módní“ forma skautské praxe některých skautů a skautek, absolventů proslulých kurzů, ve které následují své často značně problematické učitele a vzory, poškozují dodnes naše skautské hnutí a vyvolává v něm trvalé pnutí. Nabízí se otázka, do jaké míry je činnost této skautské generace v souladu idejemi, které vtiskl světovému skautingu B-P a které v našem skautingu úspěšně uplatňoval Antonín Benjamin Svojsík a kam ve skutečnosti směřovali skautské hnutí jejich učitelé?

Považuji za potřebné připomenout, že v letech 1968–1970 až do poslední chvíle fungovaly různé kurzy a lesní školy, probíhaly vůdcovské zkoušky – byl jsem v roce 1970 členem krajské zkušební komise, vycházela skautská literatura a v provozu byla v Praze i Junácká prodejna. To všechno umožnilo, aby se vytvořily a připravily rezervy pro třetí a definitivní obnovu skautingu, ve kterou jsme všichni věřili. Bylo třeba připravit novou krev – mladou skautskou generaci, protože byla zcela evidentní, že mnozí z těch v letech 1968–1970 ještě aktivních se již další obnovy nedožijí. Tím spíše, že nikdo nedokázal ani odhadnout, kdy k ní dojde. Vzpomínám, jak v Opárenském údolí na kraj-

ském kole Svojsíkova závodu skautů či vlčat při ukončení závodů veřejně prohlásil jeden z přítomných skautských činovníků a můj libkovický spoluvězeň bratr PhDr. Jaroslav Hrabák z Teplic, že je přesvědčen o tom, že ke třetí a definitivní obnově Junáka dojde a že on – skautský kmet se toho dožije. Měl pravdu – dožil se. Napsal jsem mu o skautském shromáždění, které se při obnově Junáka připravovalo na 2. prosince 1989 do pražské Městské knihovny a jeho slova jsem mu připomenul. On do Městské knihovny přijel a mým dopisem a svým „proroctvím“ se všude chlubil. Vzpomínám, že jsem se díky onomu fungování pražské Junácké prodejny ještě na podzim 1970 předzásobil mimo jiné i skautskými slibovými odznaky, což umožnilo, abych je mohl slavnostně předat slibujícím skautům na letním táboře v červenci 1990. Jsem si jist, že v tom jsem nebyl jediný.

■ Skauting v době normalizace (1970-1989)

Trvalo zhruba dalších dvacet let než došlo k postupnému rozpadu totalitní moci v satelitech Sovětského Svazu a nakonec i v samotném Sovětském Svazu. Normalizace byla obdobím represivních opatření po násilném potlačení Pražského jara v roce 1968 armádami Varšavské smlouvy, jako byly čistky v komunistické straně, propouštění ze zaměstnání, obnovení cenzury, zrušení mnoha zájmových a politických sdružení a organizací. Po celou dobu normalizace byla na našem území umístěna sovětská okupační vojska. Jak jsem již uvedl, likvidace Junáka se připravovala od doby, kdy byl obnoven. Aktivně se na tom již od roku 1968 podíleli členové stranických skupin a i jednotliví významní skauti-komunisté a nejen oni. Malá část oddílů přešla do Pionýra. Mnohé z nich velmi brzy ukončily svou činnost. Některá skautská střediska úplně zanikla, ale podobně jako po únoru 1945, také v době normalizace se některé oddíly skryly pod vlajky různých sportovních, turistických a společenských organizací, kde dokázaly přežít kritická léta a úspěšně vydržet být aktivními až do listopadu 1989, aby pak ihned mohly nastoupit ke službě obnovujícímu se českému skautskému hnutí. V období normalizace se ještě více rozvinulo bonzáctví všeho druhu včetně spolupráce s StB, která se, bohužel, týkala i ně-

kterých skautů a opět nešlo jen o straníky. I když prostředky represe byly mnohem mírnější než v padesátých letech, soudy vynášely mírnější rozsudky a nepopravovalo se, normalizace zasáhla a deformovala mnohem důkladněji lidskou duši, lidské charaktery a lidské myšlení, bohužel často i jednání a vzájemné vztahy, a tak v mnohém ublížila jednotlivým lidem víc než tomu bylo po únorovém puči. Charaktery mnoha lidí byly narušeny, deformovány a zlomeny. Negativní působení této morální destrukce se projevovalo v životě jednotlivců i společnosti. Pozůstatky toho všeho naše společnost nedokázala odstranit ani po dvaceti pěti letech, které uplynuly od listopadu 1989 a je evidentní, že náprava bude vyžadovat mnohem více času a je úkolem spíše až budoucích generací.

■ Proč skauti ve své většině zůstali věrni svému zákonu a slibu?

Promítám si ve vzpomínkách historii skautského hnutí se všemi jeho problémy, opakovanými zákazy činnosti a opětnou obnovou, krizovými obdobími, selháními jednotlivců ve vysokých funkcích, destrukčním působením skautů-komunistů a stranických skupin včetně doby, kterou znám jen z literatury, protože jsem ještě nebyl na světě a neustále si kladu otázku, jak je možné, že skautské hnutí přes všechny ty zmíněné trable a zřejmě ještě další problémy a potíže dokázalo vše překonat, přežít mnohaletá období zákazů a perzekucí a být připraveno nastoupit ke službě skautskému hnutí a společnosti, jakmile k tomu nastaly jen trochu příznivé podmínky.

Neobešlo se to bez obětí, kterých nebylo málo. V těchto souvislostech ovšem nešlo a nejde jen o Československou nebo Českou republiku, ale o další země, ve kterých potkal skauting podobný osud. To vše, k čemu u nás i jinde ve světě došlo, nutně musí vyplývat ze samotné podstaty skautského hnutí. A to je ta zcela zásadní skutečnost, která ze světového skautského hnutí vytváří hnutí jedinečné, nezapustitelné a nenahraditelné. Není žádným překvapením, proč tolik významných osobností naší i světové vědy a kultury prošlo ve svém mládí skautskou výchovou a hrdě se ke skautingu hlásí se zdůrazně-

ním skutečnosti, že skauting pozitivně ovlivnil celý jejich další život. Dobrovolně složený skautský slib a přijatý skautský zákon jsou závazkem na celý život a skautské zásady se mají pak stát smyslem životní pouti každého skauta, každé skautky. V bodu 10 své úvahy *SKAUT – stránky pamětníků klasického hnutí*, jež lze objevit na internetu, sděluje liberecký skaut Sekula, že *Jediný vykřičník byl uplatněn ve skautově mravouce a skautově existenci vůbec, k radikalizaci příkazu „bud' připraven!“, s dodatkem „skaut se nikdy nevzdává“.* Je to Kantův kategorický imperativ, nekompromisní příkaz, přičinit se vlastními silami a přežít za každých okolností, i když všechno selhalo, ať už ve společnosti skautů, nebo sám a sám, daleko od lidí. Heslo bylo základem skautovy autonomní etiky. K tomu byl každý skaut vybaven znalostmi, dovednostmi, pomůckami a soustavnou vůlí. Ano, to jsou rozumná a pravdivá slova starého skauta. Takto připraveni by měli i současní skauti vstupovat mezi dospělé.

Připomíná se, že skautské hnutí bylo B-P založeno na křesťanských základech a že skautský zákon je ve své podstatě odvozen z Mojžíšova desatera. Nelze ovšem zcela vyloučit, že B-P pro duchovní podstatu skautingu využil i jiných zdrojů a čerpal také z nekřesťanských náboženství. B-P vytváří skauting na víře v Boha a lásce k bližnímu a na těchto základech buduje své světové bratrství skautů a skautek. Nechybí v něm samozřejmě i vlastenecké prvky a vazba na krále, které se na počátku 20. století se zřetelem na imperiální politiku Britů v jejich koloniích setkaly nejen u naší veřejnosti s jistým odporem. Hovoří se v té souvislosti o militarismu a nacionalismu. Určité problémy měl i náš Svojsík, když při založení Junáka – Českého skauta v roce 1914 ve skautském slibu vynechal Boha a rakousko-uherského monarchu. Současné nemocné lidstvo stále více postrádá duchovní principy a hledá cestu, jak se k nim vrátit a znovu je objevit, i když naráží na odpor konzumní duchovně a duševně primitivní společnosti, ovládané bulvárními povrchními sdělovacími prostředky všeho druhu, ovlivňované poklesem kvality vzdělávání na všech úrovních včetně pedagogických pracovníků, a lhostejnost a nezájem nepříliš kvalitních politiků všeho druhu. Myslím, že v tom se dojíždí na čtyřicet let totality a v ní na dvacet let normalizace, které hluboce zasáhly do myšlení,

jednání a konání každého člověka. Teprve po letech můžeme pochopit, jaké škody byly v oné době napáchány a způsobeny. O to více si současně uvědomujeme, jak současná společnost pro svůj zdravý, lidsky snesitelný a kvalitní vývoj potřebuje skautské hnutí a skautský výchovný program.

Byly to právě desetibodový skautský zákon a skautský slib *Slibuji na svou čest jako dovedu nejlépe milovati vlast svou republiku Československou a sloužiti jí věrně v každé době, plniti povinnosti vlastní a zachovávatí zákony skautské, duší a tělem býti hotov pomáhati bližnímu*, které podmínily, že skauti a skautky, věrni svému slibu, se dokázali postavit na odpor jakékoliv totalitě, jakékoliv nespravedlnosti, bez ohledu na nepříznivé důsledky, které to pro ně mohlo a často také mělo, a dokázali přežít za všech okolností. Totalitní společnosti vyčítily nebezpečí plynoucí ze skautského výchovného působení a využily každé příležitosti k tomu, nejen aby skauting zakázaly, ale aby ho také definitivně vymýtily z mysli a paměti mladé generace. Dosáhly však pravého opaku. Skauti a skautky byli připraveni a využili každou příležitost k tomu, aby v souladu se svým slibem naplňovali své poslání jak v civilním životě, tak jako političtí vězni a odpůrci totalitních režimů. Proto dokázali překonat „v utajení“ i relativně dlouhá časová období, aby nastoupili ke službě hnutí, bližním a společnosti, jakmile k tomu nastala příležitost. Snaha a úsilí totalitních režimů o likvidaci skautských ideálů selhaly přes použití řady represivních prostředků a vydírání všeho druhu. Skautské ideály žily, žijí a budou žít, dokud bude lidská společnost službu skautů a skautek potřebovat. A to bude trvat ještě hodně dlouho a bude se týkat mnoha dalších generací skautů a skautek. Uplynulých prvních sto let existence skautingu podává svědectví o tom, že lidstvo skautské hnutí potřebuje ke svému zdravému, smysluplnému a úspěšnému rozvoji. A v tom jsou hodnota a význam světového skautského hnutí vychovávajícího mládež ke službě jednotlivým lidem i celé lidské společnosti.

■ Závěrem

Duchovní podstatou skautingu se velmi dobře zabývají některé texty, které Zdeněk Navrátil – Fetišek vydal vlastním nákladem, další pak vyšly v rámci Edice Ekumenické lesní školy, několik jich bylo zařazeno do sborníku „*Skautský oddíl Velena Fanderlika – svědomí českého skautingu*“ (2009), který je dostupný na webové stránce KPV-SOVF, stejně jako soubor Fetiškových textů „*Na cestu k Hoře*“ (2010), Kayův spis „*Komunismus a skauti-komunisté*“ (2009) a soubor mých textů „*Skauting – můj život a poslání*“ (2011), které byly vydány za spolupráce sester Jitky Radkovičové – Tiki a Zuzky Novákové na CD. Další spisy na toto téma byly vydány v Edici Ekumenické lesní školy. Hledání odpovědi na otázku, proč skauti a skautky reagovali v minulosti a reagují dodnes tak, jak jsem se pokusil v této své úvaze vysvětlit, není snadné. Na skautském hnutí je úžasné, že dokáže pod svými prapory soustředit a vychovávat lidi různé víry, různého původu, různé barvy pleti, různého jazyka a různé národnosti. A přece všichni přijímají skautský zákon a dobrovolně skládají skautský slib, aby se tak stali členy světového bratrství skautů. Skauting je spojuje a nerozděluje. Přijetí a naplňování skautských idejí v každodenním životě je průvodcem každého skauta a každé skautky na jeho životní stezce a mělo by se stát smyslem jeho života a mělo by se tak dít až do jejich odchodu do věčných lovišť. Skauting připravuje člověka i pro život ve stížených a krizových životních podmínkách, vede ho k odporu k jakémukoliv násilí tělesnému i duševnímu, jakékoliv křivdě, lži a nepravosti, proti jakékoliv totalitě ducha i těla, a zavazuje ho k tomu, aby se proti nim vhodným způsobem postavil. Skauting vychovává své členy, aby byli oddáni duchovním principům, hledali v životě vyšší hodnoty než materiální, byli věrni svému vlastnímu přesvědčení a přijali povinnosti z toho vyplývající. Aby přijali odpovědnost člověka ke společnosti v jejích různých podobách a aby se náplní jejich života stala *služba*, služba hnutí a společnosti, služba druhým lidem, služba a pomoc bližním. Aby převzali odpověď za celoživotní rozvoj sama sebe, své osobnosti. Není toho málo, co skauting ve svém výchovném procesu nabízí a k čemu vede mládež celého světa. U vědomí toho všeho se nelze divit, že jakákoliv totalita je pro skautské hnutí nepříja-

telná a skauti a skautky považují za svou povinnost se proti ní všemi dostupnými prostředky postavit, jak činili i v minulosti vždy, jakmile toho bylo zapotřebí. O tom, k jakým výsledkům i důsledkům takové jednání vede, je tato úvaha, která je skrovným příspěvkem k ocenění skautů a skautek, kteří plníce svůj skautský slib, obětovali svůj život na oltář vlasti, a těch skautů a skautek, výsledkem jejichž odporu proti totalitám bylo mnoholeté vězení a těžká práce v uranových či uhelných dolech. Nebylo jich málo. Je povinností všech skautů a skautek si je stále připomínat.

Jiří Čejka – Péguy ŘSV
Roudnice nad Labem, květen 2014

Grafická úprava PePa

Použitá literatura

- Kroonenberg P.J., *Tha Undaunted, Keeping the Scouting Spirit Alive, The Survival and Revival of Scouting in Central and Eastern Europe*, WOSM and Oriole International Publications Geneva 1998.
- Kroonenberg P.J., *The Undanted II, Keeping the Scouting Spirit Alive, The Survival and Revival of Scouting in Eastern Europe and Southeast Asia*, WOSM and Las Vegas International Scouting Museum 2004.
- Bénard D., Collier J., *The Green Island*, WOSM 1999 a 2005.
- Bénard D., Collier J., *L'île Verte*, WOSM 2005.
- Vallory E., *Global Citizenship Education, Study of the ideological bases, historical development, international dimension, and values and practices of World Scouting*, PhD. Thesis, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona 2007.

- Vallory E., *World Scouting, Educating for Global Citizenship*, Palgrave, MacMillan New York 2012.
- Poledňák A., *Skauting ve službách podnikovatelů války*, Mladá fronta 1953.
- Lešanovský K. – Kay, *Se štítem a na štítě. Nezradili svůj skautský slib*, ÚDV 1999.
- Lešanovský K. – Kay, *Stručné dějiny českého skautingu v období 1968–1970*, ČIN 2003.
- Lešanovský K. – Kay, *Komunismus a skauti komunisté, může snad někdy pro některé skauty neplatit první a desátý skautský zákon?* (CD 2009 – dostupné na webové stránce KPV-SOVF) – publikace v tisku.
- Cihlář J., *Dějiny čs. exilového skautingu léta 1939-1992*, Ústřední skautský archiv Junáka 2004.
- Radkovičová J. – Tiki, *Stopy vedou k Ivančeni, odboj slezských skautů 1939-1945*, TDC Junáka 2011.
- Pokorný J. – Ježek, *Družina Teplička*, tisk NITC Brno 1992.
- Jelínek J. – Baghýra, *Dic mihi aliquid cervule*, 2001.
- Kopt M. – Orel et al., *Skautská letáková akce Braňte Junáka (1945), Agenturní zprávy o návštěvách zahraničních skautských delegací(1945)*, sborník č. 1, Praha 2003.
- Kopt M. – Orel et al., *Letáková akce ve Slavonicích (1953–1956)*, sborník č. 2, Praha 2003.
- Kopt M. – Orel et al., *Český skauting v dokumentech KSČ 1945–1948*, sborník č. 3, SOVF 2004.
- Zachariáš J. – Pedro et al., *Soudní proces s tzv. ilegálním ústředím Junáka aneb Karel Průcha a spol.*, sborník č. 4, ÚDV a SOVF 2005.

- Kafka J. – Owigo, Kopt M. – Orel, *Akce StB POLOM, proces se skupinou František Pavel Křivský a klatovští skauti v zrcadle dokumentů státní bezpečnosti*, SOVF 2008.
- Zachariáš J. – Pedro, *Lilie pod klopou* (připravovaná publikace, vybrané texty dostupné na webové stránce Svazu skautů a skautek ČR).
- Bečka J. – Sekula, *Skaut, stránky pamětníků klasického hnutí / Paměti skautského vlčete*, Liberec 1999.
- *Skautský oddíl Velená Fanderlika – svědomí českého skautingu*, sborník textů, CD, 2009 – dostupné na webové stránce KPV-SOVF.
- Navrátil Z. – Fetišek, *Na cestu k Hoře*, sborník textů, CD 2009 – dostupné na webové stránce KPV-SOVF.
- Čejka J. – Péguy, *Skauting – můj život a poslání*, sborník textů, CD, 2011 – dostupné na webové stránce KPC-SOVF.